

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ВИВЧЕННЯ ЗООБІОТИ ПРИРОДНИХ ТА АНТРОПОГЕННО ЗМІНЕНИХ ТЕРИТОРІЙ

МИСЛИВСЬКА ОРНІТОФАУНА СВЯТИЛІВСЬКОГО ОРНІТОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА

Безнос С. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Клас Птахи є, після риб, найбільш чисельним класом хребетних тварин, який нараховує близько 8600 видів, серед них чимала кількість видів належить до мисливських, на яких ведеться активне, як промислове так і спортивне, полювання. Сучасні темпи та інтенсивність використання мисливської фауни можуть привести (і вже не раз приводили!) до катастрофічного зниження чисельності і навіть зникнення окремих видів. Отож, на нашу думку, це питання потребує ґрунтовного наукового вивчення, яке в майбутньому допоможе запобігти таким ситуаціям і експлуатувати мисливсько-промислові види тварин на максимальному рівні, але без зниження чисельності цих тварин.

Орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Святилівський» – острівний комплекс в акваторії Кременчуцького водосховища, де гніздяться і мешкають рідкісні та типові водно-болотні і лісові птахи займає площу 139.2 га розташований в околицях села Святилівка Глобинського району. Основу заказника складає острів «Петренки», який є залишком борової тераси, що виявилась незатопленою при будівництві Кременчуцького водосховища. На різній відстані від нього у північно-західному напрямку розташовані ще чотири острови, значно менші за площею, які мають різне походження і являють собою алювіальні піщані коси, намиті водами Дніпра. Колись вони були позбавлені рослинності, за що отримали назву «Голих островів», в ті часи тут масово гніздувалися водоплавні птахи [2].

На території заказника переважають змішані водні та водно-лісо-острівні біотопи. Невеликі острівні ліси утворені переважно сосною та чагарниками із бузини чорної. На периферійних ділянках зростають тополівники, які здебільшого зачагарниковані, з участю різних верб (попелястої, білої, ламкої). Узбережжя островів поросли очеретом та рогозом, які утворюють біотопи для гніздування птахів. Глибини між островами коливаються в межах від 0.5-1м, до 5-7 метрів. Такі коливання глибин забезпечують прийнятні умови проживання як для справжніх качок, які полюбляють мілководдя, так і для пірнікоз та нирків які віддають перевагу глибшим місцям де вони можуть харчуватися. Ссавці на території заказника відзначаються невисокою чисельністю. Це такі види: полівка водяна, ондатра, кутора звичайна, видра, єнотовидний собака, бурозубка звичайна та в період льодоставу косуля. Серед амфібій і плазунів трапляються: жаба озерна, джерлянка червоночерева, жаба травяна і гостро морда, ящірка живородяча, черепаха болотна, вуж звичайний і водяний [2]. За даними наших спостережень на території заказника в період осінньої міг-

рації 2009 року нами були відмічені такі мисливські види птахів (при визначенні видового складу ми користувались визначниками [1.4]):

Таблиця 1.

Видовий склад мисливської орнітофауни Святилівського орнітологічного заказника

№	Вид	Рід	Ряд	Кількість зустрічей
1	<i>Anas platyrhynchos</i> L.	Anas	Anseriformes	650
2	<i>Anas querquedula</i> L.	Anas	Anseriformes	100
3	<i>Anas strepera</i> L.*	Anas	Anseriformes	7
4	<i>Anser anser</i> L.	Anser	Anseriformes	150
5	<i>Aythya ferina</i> L.	Aythya	Anseriformes	100
6	<i>Bucephala clangula</i> L.*	Bucephala	Anseriformes	6
7	<i>Mergus merganser</i> L.	Mergus	Anseriformes	1
8	<i>Cygnus olor</i> Gm.*	Cygnus	Anseriformes	13
9	<i>Rallus aquaticus</i> L.	Rallus	Gruiformes	5
10	<i>Fulica atra</i> L.	Fulica	Gruiformes	5
11	<i>Vanellus vanellus</i> L.	Vanellus	Charadriiformes	70
12	<i>Gallinago gallinago</i> L.	Gallinago	Charadriiformes	3
13	<i>Tringa tetanus</i> L.	Tringa	Charadriiformes	6
14	<i>Podiceps grisegena</i> Bodd.	Podiceps	Podicipediformes	5
15	<i>Podiceps cristatus</i> L.	Podiceps	Podicipediformes	6
16	<i>Gavia arctica</i> L.	Gavia	Gaviae	2

* — птахи занесені до Червоної книги України.

** — регіонально рідкісні на Полтавщині.

За час спостережень на території заказника нами було виявлено шістнадцять видів мисливських птахів які належать до тринадцяти родів та п'яти рядів. Серед них більшість належить до ряду гусеподібних, а саме вісім видів (50%), наймасовішим видом даного ряду можна вважати крижня *Anas platyrhynchos* L. оскільки його чисельність в декілька разів перевищувала чисельність інших птахів. Найменш чисельним видом серед гусеподібних виявився крех великий *Mergus merganser* L. Решта рядів представлена у видовому складі на досліджуваній території даною кількістю видів: ряд сивкоподібні Charadriiformes — 3 види (18.75%), ряд журавлеподібні Gruiformes — 2 види (12.5%), ряд пірникозоподібні Podicipediformes — 2 види (12.5%), ряд гагари Gaviae — 1 вид (6.25%). Серед відмічених птахів два види занесені до Червоної Книги України, а саме: сіра качка *Anas strepera* L. та гоголь *Bucephala clangula* L.[4], та два види (Нерозень *Anas strepera* L. і Лебідь шипун *Cygnus olor* Gm.) є регіонально рідкісними на території Полтавської області [3]. Святилівський орнітологічний заказник державного значення та прилеглі до нього території є важливим місцем для відтворення деяких мисливських птахів, які там гніздують, а також місцем відпочинку для пролітних видів, він є одним з основних об'єктів збереження та примноження мисливської орнітофауни на Лівобережжі Середнього Придніпров'я.

Література

1. Воїнственський М.А. Кістянівський О.Б. Визначник птахів УРСР. — К.: Радянська школа, 1962. — 379 с.
2. Еталони природи Полтавщини. \ Байрак О.М., Проскурян М.І., Стецюк Н.О., Слюсар М.В., Томін Є.Ф. — Полтава: Верстка, 2003. — 212с.

3. Рішення Полтавської обласної ради від 23 березня 2005 року: Про затвердження Переліків видів тварин і рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення на території Полтавської області.
4. Фесенко Г.В. Бокотей А. А. Птахи фауни України (польовий визначник). — К.: Українське товариство охорони птахів, 2002. — 411с.
5. Червона книга України. Тваринний світ /за ред. І.А. Акімова. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 600с.

ХАРАКТЕРИСТИКА БІОЕКОЛОГІЧНИХ ТА ЕКОТОПІЧНИХ УМОВ ІСНУВАННЯ БАЙБАКА ЗВИЧАЙНОГО (МАРМОТА ВОВАС) НА ТЕРИТОРІЇ УРОЧИЩА «ФЕСЕНКОВІ ГОРБИ» ДИКАНСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ

*Біляєва Т.Г., Хмелик Л.В.
Великобудищанська ЗОШ I-III ступенів, ПНПУ ім. В.Г. Короленка*

З метою збереження біорізноманітності, підвищення ефективності екосистем на Полтавщині здійснюються робота щодо створення заповідних об'єктів. Одним з них є Диканський регіональний ландшафтний парк, зокрема його одна з найцікавіших ділянок – урочище «Фесенкові горби», що розташоване вздовж правого берега Ворскли з почленованим рельєфом, має декілька балок та ярів, на схилах яких збереглися фрагменти типових для Полтавщини лучних степів.

Урочище «Фесенкові горби» є цінним рекреаційним природно-заповідним об'єктом, площею понад 70 га. Дана територія є еталонною ділянкою угруповань лучних степів, що є результатом сукцесій цих процесів, оскільки раніше до другої половини XX століття використовувалися як сільськогосподарські угіддя. Зараз, за умови зняття антропогенного впливу спостерігається відновлення природної, типової для регіону рослинності. Дана територія багата на рідкісні рослини, занесені до Червоної книги України та регіонально-рідкісні. Урочище «Фесенкові горби» має лучно-степовий ландшафт із угрупованнями різнотравно-злакових степів, в тому числі і ковилових угруповань, занесених до Зеленої книги України [1, 4, 5].

Степова рослинність урочища зумовлює і особливий склад фауністичних комплексів. Серед безхребетних звичними є представники рядів: прямокрилі, бабки, лускокрилі, рівнокрилі, перетинчастокрилі двокрилі та надземні черевоні молюски. Безхребетні є ланкою в ланцюгах живлення для хребетних, які представлені такими класами як Земноводні, Плазуни, Птахи і Ссавці. Серед птахів найбільш поширеними є види, які належать до лучно-степового комплексу. Загалом орнітофауна урочища представлена типовими комплексами, що підтверджує фауністичну репрезентативність та цінність даної території в соціологічному плані. Типовими серед ссавців крім байбаків є заєць сірий, мишовидні гризуни, крот, лисиця, косулі.

Для збереження біорізноманітності на Полтавщині здійснюється робота по акліматизації представників тваринного світу. На території степових ділянок ДРЛП, зокрема і урочища «Фесенкові горби» у 1988 році було акліматизовано мисливськими організаціями спільно з науковцями Полтавщини байбака звичайного.